

Οι εκκλησίες της Αίνου

Κείμενο : Στέλλα Κλαδαρά

Η Αίνος σε σύγκριση με άλλες πόλεις κατά τους βυζαντινούς χρόνους ήταν σημαίνουσα και ιστορική πόλη (ελεύθερη και επί ρωμαϊκών χρόνων) εξ αιτίας της θέσης της και της εμπορικής της ακμής. Ήταν κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου και σε αυτό βοηθούσε πολύ και ο ποταμός Έβρος ο οποίος ήταν πλωτός μέχρι τη Φιλιπούπολη. Η Αίνος ήταν το επίγειο όλη της Θράκης προς το Αιγαίο.

Εκείνο όμως που έκανε αίσθηση στον επισκέπτη της πόλης δεν ήταν η ανάπτυξη της πόλης ή η φιλοξενία των κατοίκων της αλλά το πλήθος των εκκλησιών (όλες σχεδόν ήταν Βυζαντινής εποχής), των παρεκκλησίων, των εξωκλήσιων, των ευκτηρίων, των μετοχίων και των μοναστηριών. Στην περιοχή υπήρχαν τρία μοναστήρια: της Παναγιάς της Σκαλωτής, του Αγίου Αθανασίου του Τσαδήρι και του Αγίου Παντελεήμονος.

Οι Αινίτες λάτρευαν ιδιαίτερα τη Θεομήτορα. Στη χάρη της υπήρχαν η Παναγιά η Ελεούσα, η Οδηγήτρια, η Φανερωμένη, η Παντοβασίλισσα, η Χαριτωμένη, η Ταξιδαριά (οι ναυτικοί την τιμούσαν ιδιαίτερα για να έχουν καλά ταξίδια), η Ζωοδόχος Πηγή ή Χρυσοπηγή (ιστορικό παρεκκλήσιο της ενορίας του Αγίου Γρηγορίου στο Κάστρο, κτίσμα του 1423 που λειτουργούσε έως το 1892).

Όταν ο έφορος χριστιανικών αρχαιοτήτων και θεμελιωτής της χριστιανικής αρχαιολογίας στην Ελλάδα Γ. Λαμπάκης επισκέφτηκε την Αίνο τον Αύγουστο του 1902 εντυπωσιάστηκε τόσο πολύ από το πλήθος των χριστιανικών της μνημείων, ώστε την απεκάλεσε *`` μέγα Μουσείον τῆς χριστιανικῆς τέχνης``*. Ο χαρακτηρισμός αυτός δε φαίνεται υπερβολικός αν αναλογισθεί κανείς ότι η πόλη είχε την εποχή εκείνη γύρω στις τριάντα εκκλησίες, παρεκκλήσια και εξωκλήσια, ενώ παλιότερα την εποχή της ακμής της, είχε πολύ περισσότερα.

Ο Γ. Λαμπουσιάδης περιηγήθηκε την Ανατολική Θράκη όταν διορίστηκε ως εφορεύων επιμελητής των αρχαιοτήτων της Θράκης (18/8/1920) και συνόδευσε τον έφορο αρχαιοτήτων Ν. Παπαδάκη σε τρεις αρχαιολογικές περιόδους στην κεντρική και ανατολική Θράκη. Αναφέρει ότι εντός της πόλεως της Αίνου υπήρχαν 70 – 72 ναοί πολλοί από τους οποίους ανήκαν σε αρχοντικούς οίκους. Για την ίδρυση της Μονής της Σκαλωτής αναφέρει: *`` Ο Οδυσσεάς Παπακωστής, ανεψιός του Πατριάρχη Ανθίμου, λέγει ότι ο Αυτοκράτορας Αλέξιος Α` Κομνηνός μετά τη μάχη κατά των Πατσικανών το 1095 και την παραμονή της μάχης του Λεβουνίου οραματίσθηκε την Παναγία να του λέει `` Θάρρει και νικήσεις``. Και πράγματι την επομένη ενίκησε στη μάχη του Λεβουνίου. Τότε έχτισε την Μονή της Σκαλωτής``*.

Ο Α. Σαμοθράκης στο Γεωγραφικό και Ιστορικό Λεξικό της Θράκης αναφέρει για τις εκκλησίες της Αίνου:

``Η Αίνος παρόλη την παρακμή της μέχρι της εκκενώσεως της Ανατολικής Θράκης (1923) διέσωζε κάποιο από το μεγαλείο της. Η πόλη μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης αριθμούσε πλήθος ναών μικρών και μεγάλων, πολλοί από τους οποίους ανήκαν σε αρχοντικούς οίκους του Βυζαντίου οι οποίοι κατέφυγαν και διεσώθησαν στην Αίνο που ήταν ακόμα ελεύθερη. Πολλοί από τους σωζόμενους ναούς ήταν παλαιότεροι του 15^{ου} αι., μερικοί δε ήταν υπόγειοι. Η στέγη τους ήταν ξύλινη και μερικοί διασώζουν τον τρούλλο της τελευταίας εποχής των Παλαιολόγων, όπως ο ναός του Τιμίου Προδρόμου και Βαπτιστού Ιωάννου.

Πολλές εκκλησίες της Αίνου κατεστράφησαν κατά τη μεγάλη πυρκαγιά την 12^η Αυγούστου 1867 οπότε κατεστράφησαν και 4 ολόκληρες συνοικίες. Οι εκκλησίες αυτές ήταν η Παναγιά Ελεούσα, ο Άγιος Νικόλαος, οι Ταξιάρχες και ο Άγιος Σπυρίδων. Τίποτε δε σώθηκε από τους ναούς αυτούς.

Μέχρι της ανταλλαγής των πληθυσμών (1923) εσώζοντο περίπου 20 εκκλησίες από τις οποίες λειτουργούσαν μόνο οι 5, οι υπόλοιπες λειτουργούσαν μια φορά το έτος, την ημέρα της μνήμης του Αγίου στον οποίο ήταν αφιερωμένες ή εκτάκτα όσες φορές δινόταν η άδεια για τέλεση λιτανείας ή λειτουργίας μνημοσύνου κ.λ.π. ``.

Το 2007, κατά την επίσκεψη του συλλόγου μας στην Αίνο (9 Ιουνίου 2007) βρήκαμε μόνο μία εκκλησία να υπάρχει ακέραια και αυτό γιατί μετατράπηκε σε μασωλείο (Γιουνούζ-Μπαμπά) από τους Τούρκους το 1456 και είναι ο ναΐσκος του **Αγίου Εύπλου** ή όπως τον αποκαλούσαν ο **Αγιανόπλους**.

Η εκκλησία είναι μικρή (8Χ6,60 μ.), βυζαντινό κτίσμα σε σχήμα ελεύθερου σταυρού. Διαθέτει υψηλό τρούλο και το ανατολικά απολήγει σε ημικυκλική αψίδα. Είναι από τους αρχαιότερους ναούς της πόλης της Αίνου και βρίσκεται στη συνοικία ``Κάτω Μαχαλά`` κοντά στη λιμνοθάλασσα Λαμπί. Σύμφωνα με μια νεώτερη έρευνα φαίνεται ότι οικοδομήθηκε κάποια εποχή πριν το έτος 1000.

Το 1998 ο Σύλλογος μας σε συνεργασία με το Δήμο Αλεξανδρούπολης, ανήγειρε το μικρό εκκλησάκι του Αγίου Εύπλου στην είσοδο του λιμανιού της Αλεξανδρούπολης, πανομοιότυπο του ναΐσκου που βρίσκεται στην Αίνο. Κάθε χρόνο στις 11 Αυγούστου τιμάται η μνήμη του Αγίου Εύπλου.

Βιβλιογραφία:

- Α. Σαμοθράκη, Λεξικόν Γεωγραφικόν και Ιστορικόν της Θράκης
- Γ. Λαμπουσιάδου, Οδοιπορικόν, ΘΡΑΚΙΚΑ - ΤΟΜΟΣ ΙΕ`
- Β. Α. Μυστακίδου, Αίνια, ΘΡΑΚΙΚΑ – ΤΟΜΟΣ Β`
- Ι. Περράκης, Αφιέρωμα, ΕΝΔΟΧΩΡΑ, τ. 44, 1996

